

Understanding the Process of Representing Collective Memories in the City through Instagram Narratives

Farshad Nourian¹ - School of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

Sajedeh Nazarimajd - School of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

Submitted: 22 April 2025 Revised: 06 August 2025 Accepted: 21 September 2025 Available online: 21 September 2025

Highlights

- Instagram narratives reshape the production and reproduction of collective urban memories.
- The study integrates collective memory theory with social media-based urban research.
- A systematic literature review based on the PRISMA and TCCM frameworks was conducted.
- The proposed Urban Memory Cycle model explains the temporal process of memory representation.
- The framework contributes to urban planning, urban design, and heritage management studies.

Extended Abstract

Introduction

Urban spaces are dynamic arenas in which collective memories are continuously formed and reproduced through interactions among physical environments, social activities, and everyday narratives. In recent years, social media platforms, particularly Instagram, have significantly transformed the ways urban experiences are documented, circulated, and remembered. Through geotagging, visual storytelling, and user-generated narratives, Instagram has become an influential medium for shaping citizens' perceptions of urban places and collective urban identities.

Despite the growing body of literature on collective memory and social media data in urban studies, there is still no integrated conceptual framework capable of explaining the temporal process through which collective memories are represented through Instagram narratives. Most previous studies have either focused on the physical and historical dimensions of memory or emphasized quantitative analyses of social media data, while the relationship among temporal interaction, spatial experience, and digital representation has remained underexplored. Therefore, this study seeks to answer the following research question:

What conceptual framework can explain the representation of collective memories in urban spaces based on Instagram narratives?

Theoretical Framework

The theoretical foundation of this study lies at the intersection of collective memory studies, urban spatial theories, and social media research. Maurice Halbwachs defined collective memory as a socially constructed process shaped within spatial and cultural contexts. Urban spaces, particularly historic public spaces, preserve and reproduce collective memories through landmarks, monuments, and shared experiences. Scholars such as Aldo Rossi emphasized the role of urban artifacts in maintaining the identity and spirit of cities.

¹ Correspondence to: fnourian@ut.ac.ir

At the same time, digital platforms have transformed the mechanisms of memory production and representation. Instagram creates a visual archive of urban experiences through geotagged photographs, hashtags, captions, and user interactions. However, many previous studies have primarily focused on quantitative analyses, such as spatial clustering and network structures, while the qualitative and temporal dimensions of memory representation have received comparatively less attention.

To address this gap, the study adopts temporal interaction theory, which explains the relationship between users and places through three stages: pre-experience, experience, and reflection. Based on this perspective, the article develops the conceptual model of the Urban Memory Cycle, which connects these temporal stages with three dimensions: the physical environment, activity, and meaning.

Methodology

This study employs a Systematic Literature Review (SLR) approach to identify and synthesize the conceptual foundations related to collective memory, Instagram narratives, and urban representation. The review process was conducted using the PRISMA framework to ensure transparency and methodological rigor.

Relevant studies were collected from Scopus, Google Scholar, and ResearchGate using Persian and English keywords, including *collective memory*, *social media*, *Instagram*, *urban space*, and *city*. English-language studies published between 2015 and 2024 were included, whereas Persian-language studies were considered without temporal limitation because of the limited number of relevant sources. Non-scientific materials and studies unrelated to urban environments were excluded.

Initially, 121 records were identified. After removing duplicate and irrelevant sources through title, abstract, and full-text screening, 28 studies were selected for the final analysis. The selected studies were then analyzed through qualitative coding and organized using the TCCM framework, including Theory, Context, Characteristics, and Methods. This approach enabled the identification of dominant theoretical trends and methodological gaps necessary for constructing the final conceptual model.

Results and Discussion

The findings reveal that previous studies have extensively examined physical dimensions, such as landmarks, monuments, historic spaces, and urban symbols, as well as social activities and visual narratives associated with collective memory. However, the integration of temporal processes and mixed qualitative–quantitative approaches remain limited.

The TCCM analysis demonstrated that collective memory studies mainly emphasize historic urban spaces and place identity, whereas Instagram-based urban studies often focus on geotagged data, spatial clustering, and user interaction patterns. Only a limited number of studies have examined how digital narratives influence the formation and reproduction of collective memories over time.

In response to these gaps, this article proposes the Urban Memory Cycle model. The model integrates three dimensions—the physical environment, activity, and meaning—with three temporal stages: pre-experience, experience, and reflection. During the pre-experience stage, users form expectations about places through Instagram narratives and images. During the experience stage, individuals physically interact with urban spaces while simultaneously documenting their experiences through photographs and captions. During the reflection stage, users revisit and reproduce memories by sharing and reinterpreting digital narratives.

The model explains how Instagram functions as a digital archive of collective memory and how urban experiences evolve from data to narrative and from narrative to memory.

Conclusion

This study proposes a conceptual framework for understanding the representation of collective memories in urban spaces through Instagram narratives. By integrating collective memory theory, place attachment studies, and social media-based urban research, the article introduces the Urban Memory Cycle model, which explains the temporal relationship among physical space, social activity, and meaning-making processes.

The findings indicate that, while previous studies have addressed the physical and narrative aspects of urban memory, limited attention has been paid to the temporal and process-oriented dimensions of memory reproduction in digital environments. The proposed framework contributes theoretically by bridging collective memory studies with data-driven urban research and contributes practically by providing a conceptual basis for urban planning, public space design, and heritage management.

Future studies may empirically test the proposed model through case studies and comparative analyses across multiple social media platforms.

Keywords

Collective Memory; Urban Spaces; Social Media; Instagram Narratives

Acknowledgment

This article is derived from the Master's thesis of the second author conducted at the School of Urban Planning, University of Tehran, under the supervision of the first author.

Citation: Nourian, F., Nazarimajd, S. (2026). Understanding the Process of Representing Collective Memories in the City through Instagram Narratives, , *Motaleate Shahri*, 15 (58), 37–50.
Doi: 10.22034/urbs.2025.143540.5153

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited

درک فرایند بازنمایی خاطرات جمعی در شهر از طریق روایت‌های اینستاگرام^۱

فرشاد نوریان^۲، دانشیار دانشکده شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ساجده نظری مجد، دانش آموخته کارشناسی ارشد، دانشکده شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۲ اردیبهشت ۱۴۰۴ تاریخ بازنگری: ۱۵ مرداد ۱۴۰۴ تاریخ پذیرش: ۳۰ شهریور ۱۴۰۴ تاریخ انتشار آنلاین: ۳۰ شهریور ۱۴۰۴

چکیده

فضاهای شهری بستر شکل‌گیری و بازتولید خاطرات جمعی‌اند که در تعامل میان مؤلفه‌های کالبدی، فعالیت‌های اجتماعی و روایت‌های دیجیتال شکل می‌گیرند. با وجود انبوه مطالعات در حوزه خاطره جمعی و داده‌های رسانه‌های اجتماعی، هنوز چارچوبی یکپارچه که فرایند زمانی بازنمایی این خاطرات را در بستر اینستاگرام توضیح دهد، به‌روشنی صورت‌بندی نشده است. در طول مسیر این مقاله، نتایج یک پژوهش درباره استفاده از برنامه‌های کاربردی بر روی گوشی‌های همراه شهروندان برای تحلیل کیفی و پیشنهاد ترکیب آن با فرایندهای طراحی شهری ارائه شده است. بر این اساس، پرسش راهنمای این مقاله چنین است: «چارچوب مفهومی برای بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری بر پایه روایت‌های اینستاگرامی چیست؟». در این مقاله مرور نظام‌مند متون بر پایه روش PRISMA انجام شد و سپس ترکیب مفهومی یافته‌ها با استفاده از چارچوب «نظریه‌ها، زمینه‌ها، ویژگی‌ها و روش‌ها» (TCCM) صورت گرفت تا مؤلفه‌های کلیدی و روند زمانی تعامل کاربران با روایت‌های اینستاگرامی شناسایی شود. نتایج نشان می‌دهد که اگرچه مطالعات پیشین به ابعاد کالبدی (نمادها و نشانه‌های مکانی)، فعالیت‌های جمعی و روایت‌های بصری پرداخته‌اند، بهره‌گیری از رویکردهای تلفیقی کمی-کیفی برای سنجش ابعاد زمان‌مند خاطره جمعی محدود بوده است. در پاسخ به شکاف یادشده، در این مقاله، مدلی با عنوان «چرخه خاطره شهری» ارائه شده که سه مؤلفه اصلی «فیزیکی»، «فعالیت» و «معنا» را در سه مرحله زمانی باعناوین «پیش‌فرض» (شکل‌گیری انتظارات)، «تجربه» (تعامل حضوری و ثبت روایت) و «بازتاب» (بازخوانی و بازتولید خاطرات) سازمان می‌دهد و بدین‌سان سازوکاری منسجم برای تبیین گذار «داده» تا روایت و از روایت تا خاطره فراهم می‌آورد. این چارچوب از یک‌سو پیوند نظری میان ادبیات خاطره جمعی و مطالعات داده‌محور شهری را تقویت می‌کند و از سوی دیگر می‌تواند برای برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای عمومی و مدیریت میراث شهری کاربرد داشته باشد.

واژگان کلیدی: خاطرات جمعی، فضاهای شهری، رسانه‌های اجتماعی، اینستاگرام.

نکات برجسته

- روایت‌های اینستاگرامی بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری را دگرگون می‌کنند.
- پژوهش حاضر چارچوب‌های PRISMA و TCCM را در تحلیل مفهومی تلفیق می‌کند.
- مطالعات پیشین کمتر به بعد زمان‌مند بازتولید خاطرات جمعی پرداخته‌اند.
- مدل «چرخه خاطره شهری» ابعاد فیزیکی، فعالیت و معنا را یکپارچه می‌کند.
- چارچوب پیشنهادی می‌تواند در طراحی شهری و مدیریت میراث شهری کاربرد داشته باشد.

^۱ این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری با عنوان "بازنمایی تغییرات خاطرات جمعی و معنای مکان از طریق رسانه‌های اجتماعی در طراحی فضاهای شهری" است که به وسیله نویسنده دوم و با راهنمایی نویسنده اول در دانشگاه تهران دفاع شده است.

^۲ ایمیل نویسنده مسئول: fnoorian@ut.ac.ir

۱. مقدمه

فضاهای شهری عرصه‌ای پویا برای شکل‌گیری و بازتولید خاطرات جمعی شهروندانند؛ خاطراتی که در بستر اجتماعی-مکانی و طی زمان، از رهگذر مواجهه با نشانه‌های کالبدی، فعالیت‌های جمعی و روایت‌های روزمره معنا می‌یابند و به تقویت هویت و حس تعلق می‌انجامند. در دهه اخیر، رسانه‌های اجتماعی به‌ویژه اینستاگرام با قابلیت‌هایی مانند برچسب‌گذاری مکانی (جئونگ کردن) و روایت بصری توانسته‌اند شیوه ثبت، بازنمایی و گردش این خاطرات را دگرگون کنند و آنها را به سازوکار اثرگذار بر ادراک و قضاوت شهری تبدیل نمایند (Boy & Uitermark, 2017; Zafer, 2021; Meric et al., 2023). تحولات، هنوز چارچوبی یکپارچه برای توضیح فرایند زمانی تعامل فرد و مکان (از شکل‌گیری پیش‌فرض‌ها و انتظارات تا تجربه حضوری و سپس بازتاب و بازخوانی) در پیوند با مؤلفه‌های فیزیکی، فعالیت و معنا و در قالب روایت‌های اینستاگرامی صورت‌بندی نشده است. در این مقاله به نقاط آشکار و پنهانی که درباره این مولفه‌ها در شبکه‌های اجتماعی در لابلای متون شهری به صورت پراکنده وجود دارد، پرداخته شده و با روش مرور سیستماتیک آن متون، چارچوبی برای استفاده در پژوهش‌های مرتبط با فضاهایی به صورت مطالعه موردی در شهرهای ایران استخراج شده است. در طول مسیر این مقاله و همان‌طور که در انتها بدان اشاره شده، تلاش می‌شود تا نتیجه یک پژوهش درباره استفاده از برنامه‌های کاربردی بر روی گوشی‌های همراه شهروندان برای تحلیل کیفی و پیشنهاد ترکیب آن با فرایندهای طراحی شهری ارائه شود. این نوع استفاده از فناوری موجود تا حدودی می‌تواند درکی از پدیده‌های پیچیده جهان واقعی به پژوهشگر و طراح شهری بدهد. از این‌رو پرسش راهنمای این مقاله چنین است: «چارچوب مفهومی برای بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری بر پایه روایت‌های اینستاگرامی چیست؟» برای پاسخ، مطالعه حاضر با رویکرد مرور نظام‌مند متون، با روشی مبتنی بر PRISMA و تحلیل مفهومی در چارچوب TCCM، با شناسایی و طبقه‌بندی نظام‌مند منابع، شکاف‌های نظری را آشکار کرده و مدل «چرخه خاطره شهری» را پیشنهاد می‌کند؛ مدلی که سه مؤلفه «فیزیکی»، «فعالیت» و «معنا» را با سه مرحله زمانی «پیش‌فرض»، «تجربه» و «بازتاب» همنشین می‌سازد و مبنایی منسجم برای تحلیل و تفسیر بازنمایی‌های اینستاگرامی در مطالعات شهری فراهم می‌آورد.

۲. چارچوب نظری

برای استخراج مدل نظری در رابطه با چرخه خاطره جمعی نیاز است نقاط آشکار و پنهان متون مرتبط مطرح و شکاف‌های نظری

شناسایی شوند. بنابراین یکی از مفاهیم مهم در این رابطه، مفهوم «خاطره جمعی» است که رویکردهای مختلفی به آن در متون شهری دیده می‌شود.

عده‌ای از صاحب‌نظران، خاطره جمعی را که فراتر از تجربه فردی است، در چارچوب اجتماعی-مکانی می‌بینند به طوری که با گذر زمان، گذشته را به حال پیوند می‌دهد (Lak & Hakimian, 2019: 2). موریس هالبواکس نخستین بار این مفهوم را معرفی کرد و آن را حاصل بازآوری گزینشی گروهی از گذشته در پیوند با سنت‌ها، عادات و مکان‌های خاص دانست (Komeleh et al., 2023: 190). وی می‌گوید خاطرات از یک «فرآیند جمعی» سرچشمه می‌گیرند و در محیط اجتماعی متجسم می‌شوند (Zuanon et al., 2018: 376). شهر به‌عنوان یک «محل جمعی» پایه‌های خاطره جمعی را فراهم می‌آورد. برخی دیگر، مانند آلدو روسی بر اجزای کالبدی مانند ابنیه تاریخی و میدان‌ها که «روح شهر» و هویت جمعی را در خود حفظ می‌کنند، تأکید دارند (Komeleh et al., 2023: 191). آلدوروسی نیز با مفهوم «مصنوع شهری» نشان می‌دهد که چگونه سازه‌های تاریخی شبکه‌ای از خاطرات و ارزش‌های مشترک را بازتولید می‌کنند (Benacer et al., 2022: 342). البته نیاز است تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر فرایند تولید و بازنمایی این خاطرات تبیین شود.

۲.۱. بازتولید خاطره در فضاهای شهری

نواحی تاریخی و محیط‌های کالبدی ارزشمند با انباشت لایه‌های خاطره، حس تداوم گذشته-حال-آینده را می‌سازند و به «کولژ زمانی» خاطرات جمعی بدل می‌شوند (Ghanaei & Razaghi, 2020: 51). دگرگونی‌های کالبدی می‌تواند پیوند روانی-اجتماعی با مکان‌های خاطره‌انگیز را سست کرده و ارزش‌های تاریخی را به تدریج فراموش‌پذیر کند (Oloonabadi & Ardakani, 2011). فضاهای عمومی تاریخی (به‌ویژه میدان‌ها و بناها) به‌مثابه زیرساخت‌های اجتماعی، بازتولید خاطره جمعی و تقویت انسجام و مشارکت شهروندی را ممکن می‌سازند (Lak & Hakimian, 2019: 8). در ایران، تداوم کارکرد چندمنظوره میدان‌ها از پیش از اسلام تا قرن نوزدهم بستر نهادی این حافظه را فراهم کرده است (Benacer et al., 2022: 343). همچنین در مواجهه با تحول شهری، «ویژگی‌های مکان» اگر قابلیت بازتولید خاطره را حفظ کنند، پایداری خاطره جمعی تقویت می‌شود (Lak & Hakimian, 2019: 8). این چارچوب بنیانی

برای فهم پایداری خاطره فراهم می‌کند ولی اثر دگرگونی‌های دیجیتال بر بازتولید خاطرات شهری چگونه است؟ برای پاسخ به رسانه‌های اجتماعی ارجاع داده می‌شود.

۲.۲. رسانه‌های اجتماعی در مطالعات شهری

رسانه‌های اجتماعی بستری برای به‌اشتراک‌گذاری دانش و دیدگاه‌ها در جوامع برخط (آنلاین) در محیط اینترنت فراهم می‌کنند (Safko & Brake, 2009:6). داده‌های این پلتفرم‌ها شامل موقعیت جغرافیایی (جنوگ)، زمان و متن یا فراگیری تلفن‌های هوشمند به «سریع‌ترین منبع داده‌های فضایی» بدل شده‌اند (Lin & Geertman, 2019; Lazzarini & Baeza, 2016). برای نمونه، زارع پور و همکاران (Zarepour & Sohni et al., 2024) با تحلیل شبکه‌های اجتماعی و داده‌های جنوگ شده TripAdvisor و Google Places، آسایش، سرزندگی و ایمنی بازار بزرگ تهران را سنجیده و نشان داده‌اند که این داده‌ها می‌تواند طراحی مداخلات استراتژیک شهری را پشتیبانی کند. با وجود این، عده‌ای از صاحب نظران معتقدند که ظرفیت تحلیلی تصاویر کاربران و «آرشیو کلان داده‌ای» آنها کمتر به کار رفته است (Meric et al., 2023:2 گسترش). این پلتفرم‌ها ردپای دیجیتال شهروندان را در فضاهای شهری برجای می‌گذارد و خواسته یا ناخواسته بر ادراک مکان اثر می‌گذارد (Pogačar & Žižek, 2020; Zafer, 2021). هم‌راستاسازی با مدل «چرخه خاطره شهری»، لازم است این قابلیت‌ها مستقیماً به فرایند بازنمایی خاطرات جمعی پیوند داده شوند.

۲.۳. اینستاگرام به مثابه ابزار پژوهش شهری

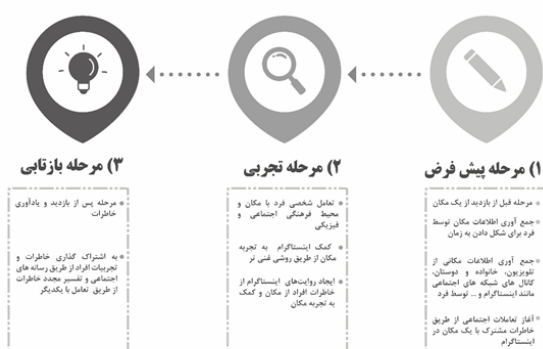
مطالعات مبتنی بر داده‌های اینستاگرام عمدتاً در دو حوزه علوم اجتماعی و برنامه‌ریزی شهری قرار می‌گیرند؛ بخش نخست بر تحلیل کمی جریان‌ها، بسامد (فرکانس) و تراکم تصاویر مکان مند تمرکز دارد و شهر را به صورت یک فضای انتزاعی با شاخص‌های کمی بازنمایی می‌کند، در حالی که بخش دوم، کمتر از جنبه کیفی و محتوایی عکس‌ها بهره برده است (Boy & Uitermark, 2017). این رویکرد کمی-تراکمی، تفاوت‌های محلی و معنایی تصاویر را نادیده می‌گیرد و مقیاس مطالعات عمدتاً در سطح کلان شهری باقی مانده است. با این حال، پتانسیل اینستاگرام به عنوان ابزاری برای معنابخشی به تجربه‌های مکانی، بازنمایی تاکتیکال واقعیت شهری و ثبت تقاطع‌های زمانی-فضایی هنوز مغفول مانده است (Lazzarini & Baeza, 2020).

(2016). بررسی این دسته از متون می‌تواند چارچوب خوبی برای کاربرد کمی پلتفرم اینستاگرام در مطالعات شهری ارائه کند اما لازم است نشان داده شود که چگونه تحلیل کیفی و تلفیقی محتوا (مثلاً تحلیل تماتیک تصاویر) می‌تواند در مدل «چرخه خاطره شهری» جای گیرد.

۲.۴. نظریه فرایند زمانی و پیوند خاطره جمعی با اینستاگرام

نظریه فرایند زمانی تعامل فرد با مکان را در سه مرحله پیش‌فرض، تجربه و بازتاب صورت‌بندی می‌کند (Meric et al., 2023:5). در پیش‌فرض، تصویر ذهنی مکان بر پایه اطلاعاتی مانند روایت‌های اینستاگرامی شکل می‌گیرد؛ در تجربه، مواجهه فیزیکی و عاطفی رخ می‌دهد و خاطرات شخصی و جمعی ساخته می‌شود و در بازتاب، این خاطرات با بازخوانی و اشتراک‌گذاری تثبیت و بازتولید می‌گردد. تصویر شماره ۱ مراحل، نقش اینستاگرام را در تقویت تعاملات مکان‌محور نشان می‌دهد. این منطق، مبنای مدل «چرخه خاطره شهری» است: در این مدل، پیش‌فرض با «فیزیکی»، تجربه با «فعالیت» و بازتاب با «معنا» متناظر است و تحلیل زمان‌مند تعامل کاربران ممکن می‌شود. تصویر شماره ۱ نشان‌دهنده مراحل نظریه فرایند زمانی است.

تصویر شماره ۱: مراحل فرایند زمانی در مدل چرخه خاطره شهری

با توجه به فرایند بالا، اینستاگرام به عنوان یک آرشیو دیداری-مکانی از خاطرات جمعی عمل می‌کند؛ کاربران با بارگذاری عکس و ویدیو، برچسب‌گذاری مکان و هشتگ‌گذاری، روایت‌های بصری خود را ثبت و روایت می‌کنند (Serafinelli, 2020; Meric et al., 2023). این تعامل در سه مرحله زمانی اتفاق می‌افتد که آن را «فرایند زمانی ارتباط کاربران اینستاگرام با مکان» می‌نامیم:

- مرحله پیش‌فرض: پیش از حضور فیزیکی در یک مکان، کاربران با مشاهده پست‌های مرتبط در اینستاگرام و جمع‌آوری اطلاعات مکانی، انتظارات خود را شکل می‌دهند.
- مرحله تجربه: در طول بازدید، کاربران با محیط فیزیکی و فرهنگی تعامل می‌کنند و همزمان خاطرات خود را در قالب عکس یا ویدیو در اینستاگرام به‌روزرسانی می‌کنند.
- مرحله بازتاب: پس از بازگشت، کاربران با اشتراک‌گذاری مجدد محتوا و بازخوانی پست‌های قبلی، خاطرات را مستندسازی کرده و به‌عنوان دفترچه‌ای مجازی عمل می‌کنند.

در این فرایند، هر مرحله با لایه‌های زمانی _ فضایی خاطره در هم تنیده می‌شود. این توضیح سه مرحله‌ای به روشنی نشان

جدول شماره ۱: ارتباط مفاهیم اصلی با چرخه خاطره شهری

مفهوم	تعریف	محدودیت ادبیات	ارتباط یا سؤال اصلی
خاطره جمعی	بازآوری گزینشی یادها و تجربه‌های گروهی در چارچوب اجتماعی _ مکانی که گذشته را به حال پیوند می‌دهد. (Lak & Hakimian, 2019)	تمرکز عمدتاً بر سازه‌های کالبدی و تاریخی است و نقش رسانه‌های دیجیتال در تولید و انتشار خاطره جمعی کمتر بررسی شده است.	شناسایی مؤلفه‌های نظری «خاطره جمعی» برای ادغام با روایت‌های اینستاگرامی در چارچوب مدل.
بازتولید خاطره در فضاهای شهری	پایداری و تجدید خاطرات جمعی از طریق لایه‌های کالبدی و فضاهای عمومی تاریخی که حس تداوم زمانی را تقویت می‌کنند (Ghanaei & Razaghi, 2020)	تغییرات کالبدی و دیجیتال مکان‌ها و نقش پویایی رسانه‌های اجتماعی در بازتولید یا تضعیف خاطرات در فضاهای شهری مغفول مانده است.	تعیین نحوه تأثیر مکان‌های تاریخی و تغییرات آنها بر بازنمایی خاطرات جمعی از طریق اینستاگرام.
رسانه‌های اجتماعی در مطالعات شهری	پلتفرم‌های آنلاین با داده‌های جنون‌گشاده، متنی و زمانی که امکان رصد پویایی مکانی-زمانی فضاهای عمومی را فراهم می‌کنند، (Lin & Geertman, 2019).	تحلیل‌های کیفی-محتوایی و پیوند مستقیم این داده‌ها با فرایند بازنمایی خاطرات جمعی در مدل، نادیده گرفته شده است.	استفاده از داده‌های رسانه‌های اجتماعی برای استخراج شواهد درباره روایت‌های بصری-مکانی خاطره جمعی.
اینستاگرام به‌مثابه ابزار پژوهش شهری	پلتفرم اشتراک عکس و ویدیو با قابلیت برچسب‌گذاری مکانی و هشتگ‌گذاری که امکان تحلیل تراکمی و محتوایی روایت‌های شهروندان را می‌دهد. (Boy & Uitermark, 2017)	مطالعات عمدتاً کمی و تراکمی هستند؛ ظرفیت تحلیل کیفی تصاویر و همراهی آن با ابعاد مدل «چرخه خاطره شهری» کمتر مورد توجه قرار گرفته است.	فراهم کردن داده‌های اولیه برای مدلسازی چرخه زمانی خاطره جمعی در اینستاگرام.
نظریه فرایند زمانی	سه مرحله پیش‌فرض، تجربه، و بازتاب برای تعامل فرد با مکان (Meric et al., 2023)	ارتباط مرحله‌ای این نظریه با مؤلفه‌های فیزیکی، فعالیت و معنا در مدل مشخص نشده و مطالعات آزمایشی برای تأیید سازوکارها محدود است.	تدوین ساختار زمانی مدل «چرخه خاطره شهری» بر اساس مراحل پیش‌فرض، تجربه و بازتاب در اینستاگرام.
پیوند خاطره جمعی و اینستاگرام	نقش اینستاگرام در ثبت، مستندسازی و بازخوانی روایت‌های بصری کاربران در سه مرحله زمانی به‌مثابه «دفترچه مجازی» خاطرات شهری (Serafinelli, 2020).	تمرکز بر توصیف فرایند است و پیوند دقیق هر مرحله زمانی با اجزای سه‌گانه مدل (فیزیکی، فعالیت، معنا) مورد بحث قرار نگرفته است.	شناسایی چگونگی تأثیر هر مرحله فرایند زمانی بر مؤلفه‌های مدل و پاسخ به پرسش مقاله درباره چارچوب مفهومی.

می‌دهد که اینستاگرام چگونه از مرحله پیش‌فرض تا بازتاب در تولید و بازتولید خاطره جمعی دخیل است، اما نیاز هست هر یک از این مراحل با مؤلفه‌های فیزیکی، فعالیت و معنا در مدل همراهی شود.

با توجه به فرایند بالا، پنج مفهوم کلیدی در اینجا مطرح می‌شوند که محدودیت‌ها و ارتباط آنها با سؤال مطروحه در این مقاله در جدول شماره ۱ بیان شده است. این مفاهیم شامل موارد زیر می‌شود:

- (۱) خاطره جمعی،
- (۲) بازتولید خاطره در فضاهای شهری،
- (۳) رسانه‌های اجتماعی در مطالعات شهری،
- (۴) اینستاگرام به‌مثابه ابزار پژوهش شهری و
- (۵) نظریه فرایند زمانی.

۳. روش

روش مرور نظام‌مند متون (Systematic Literature Review) روشی متداول برای کشف چارچوب مفهومی است. این روش، یکی از رویکردهای علمی و ساختارمند در مطالعات نظری است که با هدف شناسایی، تحلیل و ترکیب منطقی یافته‌های پیشین به کار می‌رود. مرور نظام‌مند با تکیه بر شفافیت در مراحل اجرا، تکرارپذیری فرایندها و پرهیز از سوگیری، امکان تولید چارچوب‌های مفهومی دقیق‌تری را نسبت به مرورهای سنتی فراهم می‌سازد (Paul & Criado 2020; Malboosbaf & Azizi, 2010) و مراحل مرور نظام‌مند مطابق جدول شماره ۲ ارائه شده است.

برای گزارش‌دهی شفاف و استاندارد مراحل SLR، از چارچوب Preferred Reporting Items for Systematic (PRISMA) (Reviews and Meta-Analyses) استفاده شده است. چارچوب پریزما یک استاندارد بین‌المللی است که با ارائه چک‌لیست ۲۷ موردی و نمودار جریان، فرآیند جست و جو، غربالگری و تحلیل منابع را به صورت شفاف و تکرارپذیر گزارش می‌دهد. برای این مقاله، مراحل پریزما شامل چهار مرحله اصلی شناسایی منابع، غربالگری اولیه، ارزیابی متن کامل و ترکیب

داده‌ها می‌شود که در تصویر شماره ۲ نشان داده شده است. این چارچوب با اطمینان از شفافیت در انتخاب و تحلیل منابع، به ارتقای اعتبار چارچوب نظری این مطالعه کمک می‌نماید.

(۱) شناسایی

کلیدواژه‌های فارسی و انگلیسی خاطره جمعی، رسانه‌های اجتماعی، اینستاگرام در ترکیب با فضاهای شهری/شهر (public space / city / urban) در پایگاه ResearchGate و Scopus سپس Google Scholar برای بازه ۲۰۱۵-۲۰۲۴ جست‌وجو شد. ارجاعات مقالات کلیدی نیز بررسی گردید. در مجموع ۱۲۱ رکورد به دست آمد. معیارهای اولیه واجد شرایط بودن مطابق PRISMA (سال، زبان، وضعیت چاپ) اعمال شد.

(۲) غربالگری

با حذف تکراری، ۱۱۲ رکورد باقی ماند. عنوان، چکیده و واژگان کلیدی بررسی شد و ۷۸ مورد نامرتب کتار گذاشته شد و ۳۴ منبع برای مطالعه متن کامل انتخاب گردید.

جدول شماره ۲: مراحل مرور سیستماتیک

مرحله	مشخصات
طراحی فرایند و انتخاب پایگاه منابع تحقیق	Scopus و ResearchGate و Google Scholar
انتخاب اصطلاحات و واژگان تحقیق	فارسی: "خاطرات جمعی"، "رسانه‌های اجتماعی"، "اینستاگرام" و در ترکیب با "فضاهای شهری" انگلیسی: "collective memory"، "social media"، "instagram" در ترکیب با "city"، "public space" و "urban"
معیارهای شمول مقالات	فارسی: به دلیل محدودیت موضوع، تمامی منابع به دست آمده از جست و جو انگلیسی: مقالات چاپ شده در مجلات و کتب (بازه ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۴)
معیارهای حذف	منابع غیرعلمی (مثل وبلاگ‌ها، اخبار)، مقالاتی با تمرکز صرف بر جنبه‌های فنی اینستاگرام (مثل الگوریتم‌ها)، یا مطالعاتی مرتبط با فضاهای غیرشهری (مثل روستاها یا طبیعت).
انتخاب مطالعه	(۱) بررسی عنوان و واژگان کلیدی: انتقال منابع مرتبط به مرحله بعد (۲) بررسی چکیده و نتایج: انتخاب منابع مرتبط با سؤال اصلی (۳) بررسی متن کامل: انتخاب منابعی که دقیقاً با موضوع مرتبطند (۴) تحلیل نهایی: کدگذاری کیفی در Excel و ترکیب داده‌ها با چارچوب TCCM.
انجام مرور منابع	تشکیل جدول مشخصات مقالات: عنوان، عنوان مجله، نویسندگان، سال، واژگان کلیدی، خلاصه چکیده، روش، محتوای پژوهش، گروه هدف و مؤلفه‌های مورد بررسی
تجزیه و تحلیل نتایج	کدگذاری کیفی مفاهیم (مثل خاطره جمعی، روایت‌های اینستاگرام) و سازمان‌دهی با چارچوب TCCM برای ارائه مدل نظری

فرایندهای بازنمایی) و سپس در چارچوب (Theory, Context, Constructs, Methods) TCCM سازمان‌دهی گردید تا مدل مفهومی نهایی تدوین شود.

این مقاله ماهیتاً یک مطالعه نظری-تحلیلی بر مبنای مرور نظام‌مند متون با چارچوب PRISMA و TCCM دارد و هدف آن استخراج و سامان‌دهی مؤلفه‌های مدل مفهومی بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری است. از آنجا که تمرکز اصلی بر توسعه چارچوب نظری و تبیین اجزای آن بوده و با توجه به محدودیت صفحات، آزمون میدانی یا مطالعه موردی در این مقاله قرار نگرفته است. بررسی تجربی و اعتبارسنجی مدل پیشنهادی از طریق مطالعات میدانی، پیمایشی یا آزمایشی در مقاله ای دیگر قابل ارائه است.

۳) ارزیابی

متن کامل ۳۴ منبع خوانده شد. معیار ورود: آثار علمی فارسی (بدون محدودیت زمانی) و انگلیسی ۲۰۱۵-۲۰۲۴ با تمرکز بر خاطره جمعی، رسانه‌های اجتماعی/اینستاگرام یا هویت مکان در فضاهای شهری. معیار حذف: منابع غیرعلمی، مطالعات صرفاً فنی اینستاگرام یا فضاهای غیرشهری. در نهایت شش منبع حذف و ۲۸ منبع برای تحلیل نهایی پذیرفته شد.

۴) ترکیب و تحلیل

مفاهیم کلیدی از ۲۸ منبع با کدگذاری کیفی در Excel استخراج شد (خاطره جمعی، ویژگی‌های اینستاگرام،

تصویر شماره ۲: انتخاب منابع مطالعاتی مطابق با چارچوب PRISMA (با استفاده از Behra & Raffeian, 2024)

۴. بحث و یافته‌ها

فشرده نکات کلیدی هر منبع را در هر رکن برجسته می‌کند. به این ترتیب، چارچوب‌های نظری موجود، خلأها و روندهای روش‌شناختی غالب در مطالعات مرتبط نشان داده شده و پایه‌ای برای تدوین مدل نظری نهایی شکل می‌گیرد.

به منظور بحث درباره متون بر اساس چارچوب TCCM، ابتدا تحلیل هر یک از متون در قالب جدول واحدی ارائه شده است (جدول شماره ۳). این جدول چهار رکن اصلی نظریه، زمینه، ویژگی‌های مطالعه و روش‌شناسی را نشان می‌دهد و به طور

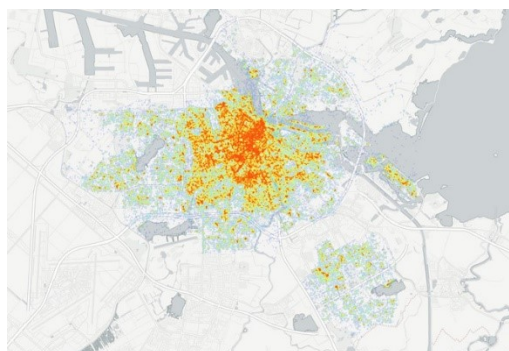
جدول شماره ۳: دسته‌بندی مقالات بر اساس چارچوب TCCM

ردیف	مقاله (مرجع، سال)	نظریه (Theory)	زمینه (Context)	ویژگی‌ها (Characteristics)	روش (Method)
۱	Boy & Uitermark (2015)	نظریه «بازآرایی شهر» با تأکید بر قدرت روایت‌های بصری در بازتولید فضاهای شهری (بوردیو)	داده‌ها با برچسب موقعیت مکانی (جنئوتگ‌شده) اینستاگرام (آمستردام)	- فرآیند انتزاع و بازتولید فضاها - نقش تصویر در تثبیت/تغییر هویت مکانی	- آنالیز کمی تراکم پست‌ها - مصاحبه‌های عمقی با کاربران
۲	Boy & Uitermark (2016)	affordances؛ استراتژی‌های تمایز اجتماعی و سلسله‌مراتب وضعیت	شهرهای آمستردام و کپنهاگ	- الگوهای تفکیک-یکپارچگی مکانی-اجتماعی - شکل‌گیری زیرفرهنگ‌ها و تمایز بین گروه‌ها	- شبکه‌کاوی (community detection) - شاخص‌های «نابرابری» و «تنوع» مکانی-اجتماعی
۳	Boy & Uitermark (2017)	تنوری «قطبش و یکپارچگی اجتماعی»؛ بررسی «گروه‌های سبک زندگی»	تعاملات کاربران اینستاگرام در آمستردام	خوشه‌بندی سبک زندگی وجود ارتباطات فراگروهی	تحلیل گراف تعاملات شبکه
۴	Felasari et al. (2017)	چارچوب ترکیبی خاطره جمعی و دلبستگی مکان	مقصد گردشگری یوگیاکارتا (داده‌های توئیتر/اینستاگرام)	- سطوح دلبستگی - نقش رسانه در حفظ خاطرات	تحلیل محتوا + آمار پست‌ها
۵	Zasina (2018)	نظریه «تصویر مقصد» و «مصنوع شهری»	Lodz, Poland (داده‌های جنئوتگ‌شده اینستاگرام)	- سطوح کنتراست میان تصاویر - عدم دقت ژئوتگ‌ها	تحلیل دستی پست‌های جنئوتگ‌شده + کدگذاری موضوعی
۶	Zuanon et al. (2018)	مکان‌های خاطره و خاطرات مکان نقش تصویرسازی مشارکتی در بازنمایی حافظه جمعی	ناحیه مرکزی شهر کامپیناس-سائوپائولو - برزیل	- همنشینی لایه‌های فیزیکی (انبیه تاریخی) و لایه‌های ذهنی (خاطرات شهروندان) - اهمیت تصویرسازی (نقاشی/اسکیس) در بازیابی خاطره	- تمرین‌های نقاشی مشارکتی در محل مصاحبه آزاد - کدگذاری تماتیک تصاویر و روایت‌ها
۷	Lak & Hakimian (2019)	- نظریه «خاطره جمعی» و «بازتولید خاطره» در فضاهای شهری - اتکا به مبانی نظری «فرهنگ‌محور» احیای مکان‌های تاریخی و ظرفیت آنها برای تقویت هویت مکانی و پیوندهای اجتماعی	میدان بهارستان، مرکز تاریخی تهران	چارچوب مفهومی شامل دو بعد: (۱) عینی: مکان و رویداد/فعالیت‌های گروهی (۲) ذهنی: تاریخچه و ارزش‌های شخصی/تصاویر جمعی	- پژوهش کیفی؛ مطالعه میدانی + مصاحبه عمقی با ساکنان - تحلیل اسنادی و متون مرتبط؛ تحلیل محتوا تا رسیدن به اشباع نظری
۸	Boy & Uitermark (2020)	بررسی قطبش و یکپارچگی در فضای دیجیتال-شهری	کاربران اینستاگرام در آمستردام	خوشه‌های سبک زندگی همپوشانی و مرزبندی‌های مبهم بین گروه‌ها	- تحلیل شبکه اجتماعی - تحلیل گراف
۹	Bronsvoort & Uitermark (2021)	مفهوم «سرمایه‌گذاری گفتمانی» و راهبردهای بوردیویی تمایز	Javastraat در شرق آمستردام (مطالعه موردی خیابان)	- برجسته‌سازی گزینشی مکان‌ها توسط gentrifiers - پیامدهای بصری و مادی بر کالبد شهری	- تحلیل کیفی پست‌های اینستاگرام - مشاهدات میدانی خیابان - مصاحبه با کسبه و کاربران

۱۰	Serafinelli (2020)	نظریه «شبکه‌ای شدن خاطره»؛ تحلیل حافظه جمعی بصری در فضای دیجیتال	-	- آرشیو شبکه‌ای خاطرات بصری - نقش نموده‌های بصری در بازخوانی خاطرات	- نتنوگرافی - مصاحبه‌های آنلاین - تحلیل بصری پست‌ها با چارچوب Van Leeuwen & Jewitt
۱۱	Lazzarini & Baeza (2016)	رویکرد «تاکتیکی» مطالعه شهر با اینستاگرام؛ بازنمایی چندمعنی ذهنی و مجازی	شهرهای ایتالیا (مقادیر عمده پست‌های جنونگ شده)	- پراکندگی مکانی پست‌ها - مضمون ادراک دگرگونی‌های کالبدی	- تحلیل مکانی-زمانی GIS بر روی پست جنونگ شده - تحلیل کیفی محتوا
۱۲	Zafer (2021)	چارچوب «مجازی-مکانی» خاطره؛ تعامل دیجیتال و فراموشی	مطالعات موردی متنوع در شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام)	تضاد میان ثبت و حذف خاطرات مکان‌های کالبدی-مجازی	- تحلیل محتوای بصری و متنی پست‌ها - مرور ادبیات بین‌رشته‌ای
۱۳	Törnberg & Uitermark (2022)	مدیاتی‌شدن و جنتریفیکیشن	ریودوژانیرو، فاوولای Vidigal	نمایش‌های رسانه‌ای دوگانه (سرمایه/اعتراض)	روش ترکیبی: تحلیل محاسباتی + تفسیر کیفی
۱۴	Benacer, Golkar & Aouissi (2022)	- مفهوم «پالمپست» (Palimpsest) برای منظر شهری - نظریه درباره خاطره جمعی شهری هالبواکس	میدان بهارستان، بافت تاریخی مرکزی تهران	- میدان به عنوان «لایه‌ای» از رخدادها و خاطرات گذشتگان تا امروز - پیوند نمادها و رویدادهای تاریخی با هویت معاصر	- تحلیل اسناد و نقشه‌های تاریخی معاصر - مشاهده میدانی مصاحبه - نیمه‌ساخت یافته با شهروندان و متخصصان
۱۵	Hmoud & Almodhfar (2022)	بازتولید حافظه جمعی در پرتو بازآفرینی شهری چیست؟ «خاطره» در بافت‌های جنگ‌زده	میدان التحریر، بغداد	- تأثیر بازسازی‌های پس از درگیری بر پیوندهای حافظه‌ای ساکنان - تضاد میان حافظه بومی و روایت‌های رسمی	- تحلیل محتوای گزارش‌های رسانه‌ای و اسناد رسمی - مصاحبه با ساکنان و کارشناسان - مطالعه موردی تطبیقی پیشین و پسین میدان
۱۶	Merić et al. (2023)	نظریه «دلبستگی مکان» سه مرحله‌ای (پیش‌فرض-تجربه-بازتاب) با تمرکز بر روایت‌های بصری اینستاگرام	-	- مدل نظری چرخه خاطره شهری (فیزیکی، فعالیت، معنا) - شاخص‌سازی فرایند زمانی	- تحلیل محتوای کیفی روایت‌های اینستاگرامی - تلفیق با چارچوب TCCM
۱۷	Zhang et al. (2023)	چارچوب POE/POSE برای ارزیابی کیفیت فضایی از خلال داده‌های شبکه‌های اجتماعی	Bryant Park نیویورک (داده‌های اینستاگرام ژئوتگ شده)	سه دسته صحنه (Scenes)، فعالیت (Activities) و ادراک (Perceptions) • ردیابی ماهانه هشتگ‌ها	- استخراج و کدگذاری هشتگ جغرافیامدار - آمار توصیفی ماهانه - تحلیل شبکه‌ای هشتگ‌ها
۱۸	Zarepour Sohi et al. (2024)	ترکیب SNA و تحلیل SWOT؛ کاربرد CPTED در طراحی فضای شهری	بازار بزرگ تهران (مطالعه موردی بازار تاریخی)	- نقاط قوت/ضعف فضایی از منظر مجازی - مؤلفه‌های «walkability vitality، safety»	- شبکه‌کاوی کلیدواژه‌ها - تحلیل SWOT - تدوین مداخلات طراحی (CPTED)
۱۹	Törnberg (2025)	رسانه‌ای شدن شهری	سائوپائولو، Centro	«اقتصاد توجه» و سرمایه‌سازی فیزیکی	قوم‌نگاری + مصاحبه با سرمایه‌گذاران + تحلیل اتنوگرافی
۲۰	Kim et al. (2017)	-	High Line، پارک خطی نیویورک	بررسی پتانسیل داده‌های تولیدشده توسط کاربر برای ارزیابی پس از بهره‌برداری	مطالعه موردی اکتشافی

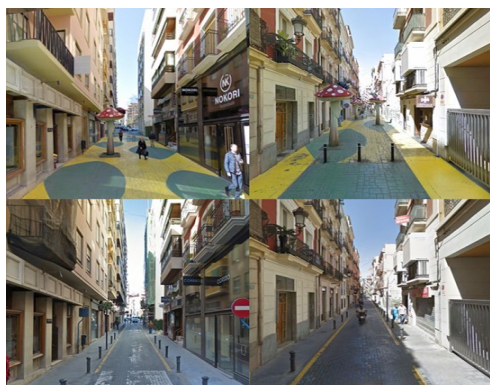
				(POE) فضاهای عمومی؛ تمرکز بر بازخورد واقعی و آنی کاربران	
۲۱	Cheshmehzangi (2021)	- مفصل‌سازی گره «خاطره تجربه شناخت» - مفهوم پالمپست شهری - مفاهیم «خاطره‌ی مکان و مکان خاطره» و «اهمیت مکان» و «مکان اهمیت»	مراحل گذار شهری (رشد، توسعه، افول، زوال) در مقیاس جهانی	- نقشه‌سازی ذهنی و معرفت محیطی - شناخت مکانی و بُعد ادراکی شهرگرایی - تداوم/گسست تجربه در لایه‌های مکانی - پدیده نام‌گذاری و ثبت خاطره شهری	مطالعه‌ی تئوریک و توصیفی بر پایه مروری فشرده ارائه چارچوب مفهومی مبتنی بر خاطره
۲۲	Golrokh (2021)	سیاست حافظه؛ مفهوم «خاطره جمعی مورد مناقشه» و «بازنمایی‌های معکوس معنایی»	دو پروژه شهری در ایران: (۱) پیاده‌راه هفده شهریور، تهران (۲) میدان امام علی (سبزه میدان)، اصفهان	سه راهبرد روایی شناسایی شده: بازپس‌گیری فضا بازتولید احساس بی‌اعتمادی بازتولید خاطرات فقدان مفهوم «جمع متنازع» و «معکوس معنایی» فضا	تحلیل محتوای کیفی و کدگذاری تماتیک مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته مشاهده میدانی
۲۳	Li & Yang (2022)	مروری بر چارچوب‌های نظری شبکه‌های اجتماعی در برنامه‌ریزی منظر	مطالعات موردی جهانی برنامه‌ریزی منظر با داده‌های شبکه‌های اجتماعی	چهار حوزه اصلی کاربرد (مشارکت عمومی، دلبستگی مکان، POE، طراحی مشارکتی)	مرور نظام‌مند ادبیات (PRISMA) کدگذاری کیفی چارچوب‌های نظری و روش‌ها
۲۴	Oloonabadi & Ardakani (2011)	حافظه جمعی و دلبستگی مکانی؛ بازسازی خاطرات به‌وسیله نام‌ها و مناسک محلی	بافت تاریخی اردکان، ایران	تأکید بر نقش «خاطره جمعی» در تقویت هویت تاریخی و اجتماعی شهروندان	مرور ادبیات و مطالعه موردی بر پایه چارچوب نظری تحلیل نام‌ها و مناسک محلی و بررسی تأثیر آنها بر دلبستگی مکانی
۲۵	Yazdi & Aminzadeh (2016)	- نظریه «خاطره جمعی» و «یادآورها» - نقش نشانه‌های شهری در پیوند ذهنی شهروند با فضا	طراحی و بازطراحی میدان امام حسین (ع) تهران	- انواع یادآورها (نقش معماری، نمادها، المان‌های بصری) - تأثیر یادآورها بر انسجام اجتماعی و حافظه جمعی	تحلیل محتوا و اسناد طراحی مصاحبه با طراحان و کاربران مشاهده میدانی
۲۶	Golrokh & Bagheri (2019)	نظریه خاطره جمعی و مفهوم «فضای عمومی یادمانی» نقش «نشانه‌های یادمانی» در بازتولید خاطره جمعی شهری	میدان امام علی (ع)، اصفهان	- لایه عینی: المان‌های معماری و هنر عمومی - لایه ذهنی: روایت‌های شفاهی کسبه درباره خاطرات مکان	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته
۲۷	Ghanaei & Razaghi (2020)	خاطره جمعی به‌عنوان پیوند روانی بین افراد و مکان‌های تاریخی چهار مؤلفه کالبد، فعالیت، معنا و رخداد	بازار تاریخی مشهد، ایران (محدوده بازار فرش)	بررسی تأثیر مداخلات کالبدی بر ابعاد خاطره جمعی جامعه بومی در چهار حوزه: کالبد، فعالیت، معنا و رخداد	مطالعه کیفی بر پایه «تحلیل تجربه» مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته کدگذاری تماتیک
۲۸	Shafiei et al., (2024)	تکیه بر «توصیه‌نامه منظر شهری تاریخی» یونسکو و رویکرد «مردم‌محور» در حفاظت از میراث شهری	بافت تاریخی شهر تهران	ارزش‌ها به‌عنوان عامل وحدت‌بخش و ایجاد پیوند میان گروه‌های مختلف (کارشناسان، شهروندان، گردشگران)؛ روایت هویت محلی	استخراج و تحلیل محتوای کیفی پست‌های اینستاگرامی

ادراکی تجربه حضوری توضیح می‌دهد. رنگ‌های گرم‌تر نشان‌دهنده تعداد بیشتر پست‌ها هستند. تراکم کلی استفاده از اینستاگرام تقریباً با وضعیت اقتصادی-اجتماعی و تاریخی بودن مناطق همخوانی دارد. مرکز تاریخی و محله‌های قرن نوزدهمی در حال نوسازی پیرامون آن، مانند محله «یوردان» در غرب مرکز، به شدت پوشش داده شده‌اند. مسیرهای منتهی از محله‌های در حال نوسازی به منطقه کانال‌ها نیز قابل تشخیص هستند.

تصویر شماره ۳: توزیع پست‌های اینستاگرامی دارای برچسب موقعیت مکانی (جئوتگ) در مجموعه داده آمستردام (Boy & Uitermark, 2017)

(۲) در تصویر شماره ۴، فضای قبل/بعد مداخله در خیابان سان‌فرانسیسکو (آلیکانته) نشان داده شده که چگونه تغییرات کالبدی—پیاده‌راه‌سازی و استقرار عناصر «قارچی» بر محورها، گره‌ها و نقاط مکث تأثیر گذاشته و «لنگرهای ادراکی» تازه‌ای برای تجربه حضوری ساخته است. همین جابه‌جایی زمینه کالبدی، مسیرهای حرکت، قاب‌های عکاسی و الگوی بازنمایی در شبکه‌های اجتماعی را نیز تغییر می‌دهد.

تصویر شماره ۴: تصویر قبل و بعد مداخله خیابان (Lazarini & Baeza, 2016)

۴.۱. نتایج تحلیل چارچوب TCCM

براساس تحلیل ۲۸ مقاله نهایی با استفاده از چارچوب TCCM (نظریه‌ها، زمینه‌ها، ویژگی‌ها و روش‌ها) نتایج زیر به دست آمد:

(۱) روش‌ها

- اکثریت مطالعات از روش‌های کیفی مانند تحلیل تماتیک، مصاحبه‌های عمقی و مشاهده میدانی بهره برده‌اند.
- بخشی از مطالعات روش‌های کمی شبکه‌کاوی^۴ و تحلیل مکانی-زمانی GIS را به کار گرفته‌اند.
- تعداد اندکی مطالعات ترکیبی (Mixed-Methods)، شامل ترکیب تحلیل مضمون و آمار پست‌ها، گزارش شده است.
- جمع‌بندی: هرچند گرایش به روش‌های کیفی در تحلیل روایت‌ها غنی بوده، کمبود چشمگیری در استفاده از روش‌های کمی یا تلفیقی که می‌توانند ابعاد مکانی-زمانی خاطرات جمعی را کمی‌سازی کنند، وجود دارد.

(۲) ویژگی‌ها

- مطالعات بر شاخص‌هایی چون تراکم و پراکندگی پست‌ها با برچسب موقعیت مکانی (جئوتگ‌شده) ساختار شبکه‌های تعامل کاربران و کدگذاری تماتیک روایت‌های بصری تمرکز کرده‌اند.
- برخی مطالعات عناصر مشارکتی مانند کارگاه‌های نقاشی محلی و روایت‌های شفاهی را نیز در استخراج تم‌ها وارد کرده‌اند.
- جمع‌بندی: مطالعات به درستی شاخص‌های فضایی و مشارکتی را پوشش داده‌اند، اما فقدان معیارهای کیفی-کمی برای سنجش تأثیر فعالیت‌های گروهی بر شکل‌گیری خاطره جمعی به چشم می‌خورد.

(۳) زمینه‌ها

- بیشتر مطالعات در بافت شهرهای اروپایی (آمستردام، کپنهاگ) و آسیایی (تهران، یوگیاکارتا) انجام شده‌اند.
- مطالعات موردی محله‌محور، مانند میدان‌های تاریخی تهران و اصفهان، بر تعامل مستقیم شهروندان با یادآورها و نشانه‌های مکانی تأکید داشته‌اند.
- جمع‌بندی: گرایش به نواحی تاریخی در شهرها قوی است، اما نیاز به گسترش مطالعات به بافت‌های جدیدتر و متنوع‌تر شهری (مثلاً محله‌های حاشیه‌نشین) احساس می‌شود.

دو نمونه زیر بر یافته بالا تأکید دارند:

- (۱) تصویر شماره ۳، نقشه تراکم پست‌های با برچسب موقعیت مکانی (جئوتگ‌شده)، کانون‌های روایی شهر (نشانه‌ها/میدان) را برجسته می‌کند و کم‌نمایی بافت‌های پیرامونی را نشان می‌دهد. این الگو نقش زمینه مکانی را به عنوان لنگر

⁴ Community Detection

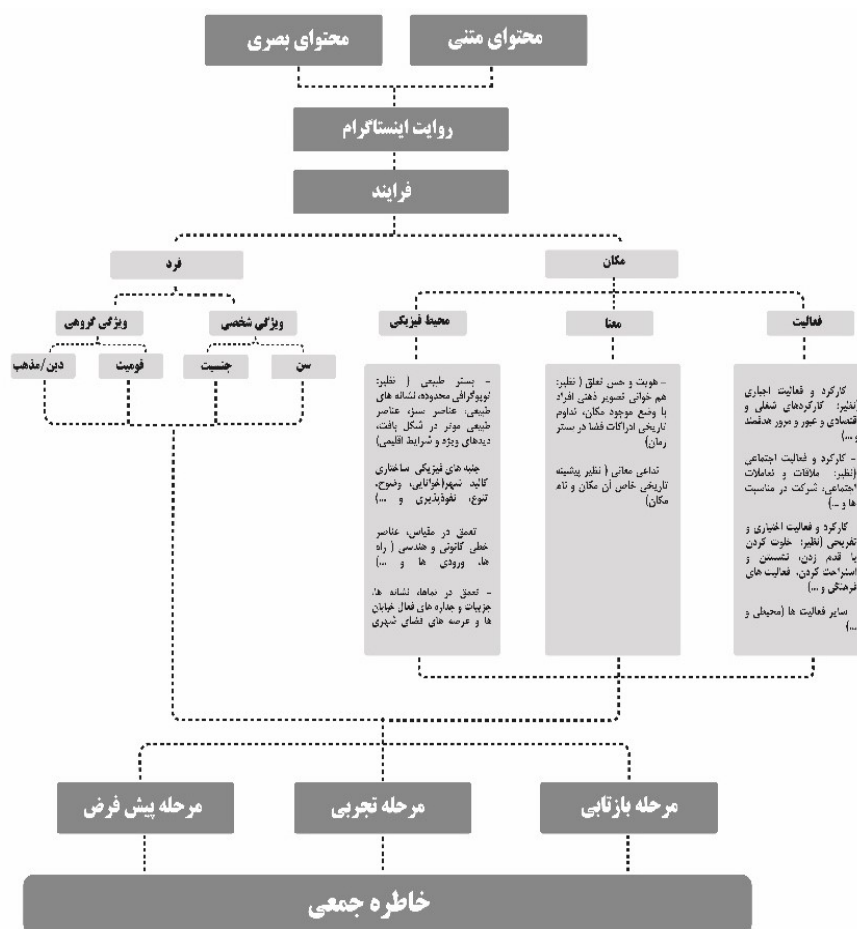
۴) نظریه‌ها

- نظریه «خاطره جمعی» در اکثر مطالعات به کار رفته است.
- تنها تعداد محدودی از مطالعات چارچوب «فرایند زمانی» (پیش‌فرض_تجربه_بازتاب) را برای تحلیل تعامل کاربران با روایت‌های اینستاگرامی بهره برده‌اند.
- جمع‌بندی: ترکیب نظریه‌های کلاسیک خاطره جمعی و دلبستگی مکان مبنای محکمی فراهم کرده اما کمبود مطالعاتی که فرآیند زمانی تعامل کاربران را به صورت تجربی آزمون کنند، همچنان پابرجاست.

۴.۲. مدل نظری چرخه خاطره شهری

بر اساس نتایج چارچوب TCCM، مدل نظری پیشنهادی متشکل از سه مؤلفه اصلی است که در سه مرحله زمانی تعامل با روایت‌های اینستاگرامی مشارکت می‌کنند:

- کاربران از طریق عکس‌ها و روایت‌های دیگران انتظارات اولیه از مکان را شکل می‌دهند.
- حضور و تعامل واقعی در فضا و ثبت آن در اینستاگرام خاطرات فردی و جمعی را می‌سازد.

تصویر شماره ۵: مدل نظری چرخه خاطره شهری در سه مرحله زمانی تعامل با روایت‌های اینستاگرامی

- بازخوانی و اشتراک‌گذاری روایت‌ها در شبکه‌های اجتماعی، خاطرات را مستندسازی و بازتولید می‌کند.

آنچه مدل «چرخه خاطره شهری» را از مطالعات پیشین متمایز می‌کند، ادغام همزمان مؤلفه‌های فیزیکی، فعالیت و معنا با سه مرحله زمانی پیش‌فرض، تجربه و بازتاب است. ارتباط اجزای این مدل تکامل یافته در تصویر شماره ۵ نشان داده شده است.

مدل ارائه شده یک نوع بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری بر پایه روایت‌های اینستاگرامی است که بر طراحی شهری تاثیرگذار است چون ابزار فناورانه جدید، چالشی در درک فضا و چالشی در پشتیبانی تصمیم در برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای عمومی را همزمان به رخ می‌کشند. از این رو، هر یک از سه مؤلفه و سه مرحله زمانی در این مدل، ابعاد مختلف تعامل فرد و مکان را در روایت‌های اینستاگرام تبیین کرده و شکاف‌های نظری موجود را پوشش می‌دهند.

۵. نتیجه گیری

مدل ارائه شده در این مقاله به حوزه ای از جهان حرفه می پردازد که پیش از این در تفکر رویکردهای "ذهنی" مطرح بوده است. به عبارتی، در طراحی شهری، سال ها قبل از شکل گیری فضاهای مجازی و سکوهایی مانند اینستاگرام، X (توییتر سابق)، تیک تاک و یوتیوب، از بازنمایی خاطرات جمعی در قالب تفکر پدیدارشناسانه به تفصیل سخن رانده شده است. در دنیای امروز، این سکوهای متکی بر داده های مجازی خاطرات شهروندان را می سازند یا خاطرات را تحت تأثیر مثبت/منفی قرار می دهند و به طور ناخودآگاه بر طرح های شهری تأثیر می گذارند. این مقاله با طرح یک نیاز برای تعیین «چارچوب مفهومی خاص برای بازنمایی خاطرات جمعی در فضاهای شهری بر پایه روایت های اینستاگرامی» به درکی از مدل «چرخه خاطره شهری» رسید. این مدل سه مؤلفه اصلی «فیزیکی»، «فعالیت» و «معنا» را با سه مرحله زمانی «پیش فرض» (شکل گیری انتظارات از طریق مواجهه با روایت های دیگران)، «تجربه» (حضور، درک حسی - اجتماعی و ثبت روایت شخصی) و «بازتاب» (بازخوانی/بازنشر و تثبیت اجتماعی خاطره) هم نشین می کند و بدین ترتیب سازوکار گذار «داده - روایت - خاطره» را تبیین می کند. مرور نظام مند متون شهری و تحلیل TCCM نشان داد که با وجود توجه به

ابعاد کالبدی، فعالیتی و روایی، ادغام زمان مند این مؤلفه ها و بهره گیری از روش های کمی/ترکیبی در سنجش فرایند شکل گیری و بازتولید خاطره هنوز محدود است. از بعد نظری، چارچوبی که در این مقاله ارائه شد، پلی میان مطالعات خاطره جمعی/هویت مکان و پژوهش های داده محور شهری می سازد و از نظر کاربردی، می تواند مبنای مداخلات حساس به خاطره، رصد تغییرات ادراک شهری و پشتیبانی تصمیم در برنامه ریزی و طراحی فضاهای عمومی باشد.

نکته مهم این است که استفاده از برنامه های کاربردی بر روی گوشی های همراه شهروندان برای تحلیل کیفی و ترکیب آن با فرایندهای طراحی شهری تا حدودی می تواند درکی از پدیده های پیچیده جهان واقعی به پژوهشگر و طراح شهری بدهد. با این حال، در ماهیت نظری-تحلیلی مطالعه و تمرکز بر اینستاگرام از محدودیت های موجود در پژوهش حاضر بوده و لازم است در مقاله ای دیگر، این مدل بر روی مطالعات میدانی و پیمایشی (مطالعه موردی) بنشیند. همچنین مطالعات میان پلتفرمی (cross-platform) که داده ها / نتایج چند شبکه اجتماعی (مثلاً اینستاگرام، تیک تاک، ایکس/توییتر) را مقایسه و ترکیب می کنند، همراه با توجه به ملاحظات اخلاقی و سوگیری های بازنمایی، در دستور کار پژوهش های آتی قرار گیرد.

References

- Behra, B., & Rafieian, M. (2024). The evolution of the nature and management of conflicts in urban planning: A systematic review [in Persian]. *Fasname-ye Motale'at-e Shahri (Urban Studies Quarterly)*, 13(51), 49–72.
- Benacer, H., Golkar, N., & Aouissi, K. B. (2022). Public spaces as a palimpsest of city layers: The case of Baharestan Square in Tehran (Iran). *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic", SASA*, 72(3), 341–353.
- Boy, J. D., & Uitermark, J. (2015, September). Capture and share the city: Mapping Instagram's uneven geography in Amsterdam. In *The Ideal City Between Myth and Reality: Representations, Policies, Contradictions and Challenges for Tomorrow's Urban Life (conference)*, Urbino (Vol. 27).
- Boy, J. D., & Uitermark, J. (2016). How to study the city on Instagram. *PLOS ONE*, 11(6), e0158161.
- Boy, J. D., & Uitermark, J. (2017). Reassembling the city through Instagram. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 42(4), 612–624.
- Boy, J. D., & Uitermark, J. (2020). Lifestyle enclaves in the Instagram city? *Social Media + Society*, 6(3), 2056305120940698.
- Bronsvort, I., & Uitermark, J. L. (2022). Seeing the street through Instagram: Digital platforms and the amplification of gentrification. *Urban Studies*, 59(14), 2857–2874.
- Cheshmehzangi, A. (2021). *Urban memory in city transitions: The significance of place in mind*. Springer.
- Felasari, S., Setyabudi, H., Setyohadi, D. B., & Dewi, S. (2017, December). Exploring collective memory and place attachment using social media data. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 99, No. 1, p. 012015)*. IOP Publishing.
- Ghanai, M., & Razeghi, A. (2020). Assessing the impacts of urban interventions on the collective memory of the local community in the historic bazaar of Mashhad [in Persian]. *Nameh-ye Memari va Shahrsazi (Journal of Architecture & Urban Planning)*, 12(26), 49–66.
- Golrokh, Sh., & Bagheri, M. (2019). Memorial public space: Which collective memory does it embody? The case of Imam Ali Square (Isfahan) in the experience of local shopkeepers [in Persian]. *Soffeh*, 30(91), 67–82.
- Hosseini-Koumleh, M., Ali-Alhasabi, M., & Daneshpour, S. A. (2023). A theoretical framework for determining the optimal threshold of transformation, continuity, and persistence of collective memory in Tehran's historic center [in Persian]. *Memari va Shahrsazi-ye Iran (Architecture & Urban Planning of Iran)*, 14(1), 187–209.
- Hmoud, S. M., & Almodhfar, S. S. (2022). Recasting the urban memory of Al-Tahrir Square, Baghdad, Iraq. *Alam Cipta: International Journal on Sustainable Tropical Design Research & Practice*, 15(2).
- Kim, H. J., Chae, B. K., & Park, S. B. (2018). Exploring public space through social media: An exploratory case study on the High Line New York City. *Urban Design International*, 23(2), 69–85.
- Lak, A., & Hakimian, P. (2019). Collective memory and urban regeneration in urban spaces: Reproducing memories in Baharestan Square, city of Tehran, Iran. *City, Culture and Society*, 18, 100290.
- Lazzarini, L., & Baeza, J. L. (2016). The mushrooms' lesson: Instagram as a tool to evaluate users' perception of urban transformations. *Studies*, 113.
- Lin, Y., & Geertman, S. (2019). Can social media play a role in urban planning? A literature review. *Computational Urban Planning and Management for Smart Cities*, 16, 69–84.
- Malboosbaf, R., & Azizi, F. (2010). What is systematic review and how we should write it?
- Meric, T. E., Ujang, N., & MacKee, J. (2023). Understanding place attachment process through Instagram narratives and imagery of historic urban places. In *Urban and transit planning: City planning: Urbanization and circular development (pp. 71–80)*. Springer International Publishing.
- Oloonabadi, S. S. A., & Ardakani, M. K. (2011). The role of collective memory in linking the old parts of a city: A case of Ardakan. In *Proceedings of Heritage 2011 Conference, Amman, Jordan (pp. 173–189)*. The Center for the Study of Architecture in Arab Region.
- Paul, J., & Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? *International Business Review*, 29(4), 101717.
- Pogačar, K., & Žižek, A. (2020, December). Analysis of public space dynamics based on Instagram and Flickr data. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering (Vol. 960, No. 4, p. 042057)*. IOP Publishing.
- Safko, L., & Brake, D. (2009). *The social media bible*. John Wiley & Sons.
- Serafinelli, E. (2020). Networked remembrance in the time of instamemories. *Social Media + Society*, 6(3), 2056305120940799.
- Shafiei, N., Kiani-Dehkiani, N., Nasakhian, Sh., & Aghababaei, E. (2024). The role of social networks in safeguarding Tehran's historic urban landscape: Values, city perception, and local identity narratives [in Persian]. *Nameh-ye Memari va Shahrsazi (Journal of Architecture & Urban Planning)*, 42(16), 111–133.

- Sohi, S. Z., Banihashemi, S., Sheikhhoshkar, M., & Roshan, P. A. (2024). From data to design: Social network insights for urban design and regeneration. *Frontiers of Architectural Research*, 13(6), 1377–1399.
- Törnberg, P. (2025). Social media imaginaries and the city: How the attention economy is reshaping urban built environments. *Social Media + Society*, 11(1), 20563051251323389.
- Törnberg, P., & Uitermark, J. (2022). Urban mediatization and planetary gentrification: The rise and fall of a favela across media platforms. *City & Community*, 21(4), 340–361.
- Yazdi, M., & Aminzadeh, B. (2016). Evaluating the Imam Hossein Square plan in Tehran with an emphasis on urban reminders [in Persian]. *Hoviat-e Shahr (Urban Identity)*, 11(32), 45–56.
- Zafer, S. (2021). Virtual way of remembering and forgetting of place. In *Livenarch VII: Other architect/ure(s)*.
- Zasina, J. (2018). The Instagram image of the city: Insights from Lodz, Poland. *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, (42), 213–225.
- Zhang, B., Song, Y., Liu, D., Zeng, Z., Guo, S., Yang, Q., ... & Shen, X. (2023). Descriptive and network post-occupancy evaluation of the urban public space through social media: A case study of Bryant Park, NY. *Land*, 12(7), 1403.
- Zuanon, R., Ramos da Silva Oliveira, M., Gallo, H., & Lima Ferreira, C. (2018). Drawing memories: Intersections between the sites of memory and the memories of places. In *Digital human modeling: Applications in health, safety, ergonomics, and risk management* (pp. 375–391). Springer International Publishing.

نحوه ارجاع به مقاله:

نوریان، فرشاد؛ نظری مجد، ساجده (۱۴۰۵). درک فرایند بازنمایی خاطرات جمعی در شهر از طریق روایت‌های اینستاگرام، *مطالعات شهری*، ۱۵ (۵۸)، ۳۷–۵۰.

Doi: 10.22034/urbs.2025.143540.5153

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited

